

Miquel Carandell Baruzzi (2017). **Barcelona, ciència i coneixement**. Barcelona: Albertí Editor i Ajuntament de Barcelona, 220 p. [ISBN 978-84-7246-159-8]

Barcelona està de moda, més que mai. Turisme, clima, proximitat del mar. Oferta cultural i multicultural. Arquitectura, història. Oportunitats laborals, sens dubte. Fins i tot està de moda, potser, pel moment polític i social que estem travessant darrerament. La llista de motius que fan de Barcelona una ciutat mundialment coneguda és llarga. I, malgrat tot, en Miquel Carandell ens en troba encara un d'addicional. Un motiu pel qual, potser, Barcelona encara no està de moda, però pel qual sens dubte ho mereixeria: pel seu valor científic i historicocientífic.

Barcelona, ciència i coneixement (coeditat per Albertí Editor i l'Ajuntament de Barcelona) ens ofereix una selecció d'algunes fites que relacionen la ciutat comtal amb la ciència, el coneixement, la tècnica i fins i tot la indústria. El llibre s'estructura en quatre seccions, corresponents a quatre recorreguts per diferents zones de la ciutat, agrupant temàticament les fites historicocientífiques en: 1) La salut a Barcelona; 2) La natura a la ciutat; 3) Les mesures del cel i la terra, i 4) La ciutat canviant. Si bé les tres primeres recullen fets relacionats amb les ciències de la salut, les ciències naturals i la física i la química, respectivament, la quarta ens ofereix una imatge més tecnològica, dibuixant un esbós del procés d'industrialització que va patir la ciutat al llarg dels últims dos segles.

Cadascuna d'aquestes seccions va acompanyada d'un plànol on s'indiquen alguns punts clau per als relats que es desenvolupen en cada secció. Els plànols ens poden ser de gran ajuda si decidim passar de la teoria a la pràctica i endur-nos el llibre a donar un tomb per la ciutat, tot visitant en persona la versió contemporània dels espais que s'hi descriuen.

Dins de cada secció temàtica hi trobem breus relats històrics, un per a cada fita històrica, amb una extensió d'unes tres o quatre pàgines. Cada fita comença amb un breu fragment de contextualització:

un extracte d'algun text històric, com per exemple premsa de l'època o referències a altres treballs historiogràfics. A continuació, es desenvolupa el cos del contingut, on l'autor ens descriu el context històric i els detalls més interessants de cada fita. El text es complementa sovint amb fotografies, gravats o il·lustracions que ens ajuden a situar-nos en context o a entendre millor el relat històric.

En total, trobem una seixantena d'aquests relats històrics que narren, per exemple: la història dels primers hospitals medievals de la ciutat (s. XIII); el pas de Ramón y Cajal per Barcelona (1887-1892); els orígens de les primeres col·leccions científiques privades, algunes de les quals amb els anys van acabar esdevenint autèntics museus (des del s. XVII fins a l'actualitat); gestes com el primer vol en globus aerostàtic a la ciutat (1847); la rellevància científica de la Torre del Relotge del Port Vell (1792); el valor dels Porxos d'en Xifré com a primer objecte de fotografia al nostre país (1848), o la rellevància del Rec Comtal en el desenvolupament artesà i industrial de la ciutat, i del qual encara avui dia trobem molts vestigis en molts indrets de la ciutat.

Dedica, així mateix, uns quants fets al Parc de la Ciutadella, un espai públic recuperat a mitjans del segle XIX i remodelat amb el punt de mira posat en la ciència. L'umbracle, l'hivernacle, el zoològic, el mamut o el Museu Martorell són clars exemples de l'orientació marcadament científica que va tenir aquest parc des de la seva concepció, un paper que amb els anys ha anat perdent.

També hi trobem referències a fets històrics dels quals ja no se'n conserva cap rastre, com l'arribada del telescopi a principis del segle XV, o la desaparició cel enllà de François Arban en perdre el control del seu globus aerostàtic.

Altres relats es poden connectar perfectament amb esdeveniments més recents, com la vida i les gestes de Josep Comas i Solà, astrònom de gran prestigi, l'herència del qual va esdevenir centre d'atenció mediàtica fa pocs anys. La casa on va viure, la Vil·la Urània, va estar a punt de ser enderrocada, i va ser gràcies a l'acció d'un moviment social que es va salvar, i fou reconvertida en un equipament de barri.

Des d'un bon principi, l'autor ens deixa clar que aquest llibre no té pretensions de donar una imatge completa del desenvolupament històric de la ciència i la tècnica a la ciutat, sinó tan sols algunes pinzellades de fites històriques interessants per la seva rellevància o pel seu valor com a curiositat. La connexió entre les fites, però, és sovint innegable: sigui perquè comparteixen escenaris històrics, sigui perquè se succeeixen les unes a les altres cronològicament. A qualsevol lector amb un mínim coneixement de la història de Barcelona no li serà difícil formar-se una imatge ben completa del fil conductor de la ciència, la tècnica i, en general, el coneixement en aquesta ciutat al llarg dels últims segles.

El to del llibre defuig l'estil recarregat; ben al contrari, és una lectura fàcil i desimbolta, digerible d'una tirada o a petites dosis fàcils de reprendre. I és que el llibre està escrit en un to divulgatiu, més que no pas erudit o acadèmic. I, tanmateix, l'autor n'és indubtablement un erudit. Fa uns anys vaig tenir ocasió de participar en un parell de visites guiades sobre

aquesta temàtica que ofería Miquel Carandell a través de l'Institut d'Estudis Catalans. En tots dos casos les visites van ser excepcionals, tant per la gran quantitat de detalls i curiositats en què l'autor s'aturava per a dedicar-hi una mica més d'atenció, com pel fil conductor de la visita, que transmetia una imatge completa de la temàtica exposada i l'època involucrada.

En definitiva, es tracta d'un llibre molt recomanable per a tothom qui vulgui descobrir alguns secrets velats de la història científica i tècnica de la ciutat, divulgats amb un to accessible i amb una bona dosi de detalls, curiositats i sorpreses.

Conec prou bé l'autor, i sé que aquest llibre no és prou extens per a transmetre tot el coneixement que té en Miquel de la nostra ciutat i la seva relació amb la ciència i la història en general. A aquells que sentim admiració tant per la història de la ciència com per la ciutat de Barcelona, no ens quedarà més remei que gaudir-ne i restar a l'espera de noves entregues d'aquest bon divulgador per a anar descobrint més secrets amagats de la Ciutat Comtal, també ciutat científica.

BLAI PIÉ I VALLS
Universitat de Barcelona